

עוד יש להעיר ממה שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה שאין לחוש לכך שיבוא לפני חכם להתיר נדרו ולא יאמר לו שנדר על דעת רבים, והלה יתיר לו – כיון שצריך לפרט הנדר. יוצא מדבריו שגם כשנודר ע"ד רבים אנו משתמשים בסברת 'צריך לפרט הנדר' (וכבר העיר הרש"ש שאין משמע כן מדברי הגמרא) – ואם נאמר שיש מקום לחוש שיתיר לו חכם על אף שיפרט הנדר, הרי יש לחוש כמו כן כשנדר על דעת רבים, ומה תוספת חיזוק יש בהדרה ע"ד רבים. וי"ל שמ"מ בנדר ע"ד רבים פוחת והולך החשש שיתיר לו חכם. עוד י"ל שהחשש הוא שמא יעלים מן החכם את כל הנסיבות, ואמנם יפרט לו את נדרו שאסר הנאה מאשה זו אך לא יאמר לו שהיא אשה האסורה עליו (ועתוס' ערכין כג. ד"ה מר). ואולם כשנודר ברבים או ע"ד רבים אין חשש שיעלים מן החכם דברים אלו עצמם, שנדר ברבים, שהם נוגעים לנדר עצמו.

ע"ע במובא ביוסף דעת גטין לה.

דף מו

'בית דין הגדול היו יושבין בלשכת הגזית. ועיקר מעשיהם התדיר, שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין... מי שנמצא כשר בייחוסו ונמצא בו מום – יושב בלשכת העצים ומתלע עצים למערכה וחולק בקדשים עם אנשי בית אב שלו ואוכל, שנאמר לחם אלקיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל' (רמב"ם הלכות ביאת המקדש ויא-יב).

פרק שמיני – 'יש בכור לנחלה'

'איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן, הבא אחר נפלים אע"פ שיצא את ראשו חי...'. אם גורסים 'אף על פי' הרי מבואר שגם בן שמונה שהוציא ראשו מת, הבא אחריו הריהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן.

ואולם הטור ושו"ע (יו"ד שה, כג) פסקו שבן שמונה שהוציא ראשו מת [אבל לא כולו. דגול מרבבה], הבא אחריו הרי הוא בכור גם לכהן. ולשיטה זו אין לגרוס 'אף על פי'. והגר"א בבאורו השיג על דבריהם. (ע"ע בחדושי הנצי"ב בבאור שיטתם, שפסקו כדברי שמואל דלהלן).

(ע"ב) 'אמר רבי שמעון בן לקיש: פדחת פוטרת בכל מקום חוץ מן הנחלה. מאי טעמא, יכיר אמר רחמנא. ורבי יוחנן אמר: אפילו לנחלה'. רש"י מפרש שהנפקותא היא מי הוא הבכור לנחלה, האם זה שהוציא פדחתו ראשונה, או הבא אחריו.

ואולם מהרמב"ם (נחלות ב, ב) נראה שמפרש שהנידון הוא לענין הדין שאין הבכור נוטל פי שנים אלא כשנולד בחיי אביו, משום שנאמר יכיר, ונחלקו ר' יוחנן וריש לקיש כאשר מת האב לאחר שהוציא הבכור את פדחתו ללא החוטם, האם מתקיים דין 'יכיר' ביציאת הפדחת ונוטל פי שנים, אם לאו. ונראה לפרש שלפי דעת הרמב"ם אין נפקותא לענין הבא אחריו, כי באמת הלא חל שם 'לידה' לכל דבר כבר ביציאת הפדחת, אלא שלענין נחלה יש דין נפרד שאינו נוטל פי שנים אלא אם חל דין

'כיר'. וכיון שכך הלא לאחר שהוציא הראשון את פדחתו, שוב אין השני יכול להיחשב 'בכור' כלל, שהרי שם 'לידה' חל לכל הענינים ביציאת פדחתו של הראשון, אף לענין נחלה. נמצא לאחר שהושלמה יציאתו של הראשון וחל בו דין 'כיר', אין שום סיבה שלא יהא בכור לנחלה, שהרי הוא הנוול ראשון, וגם נתקיים בו בסופו של דבר דין 'כיר' – לכן מפרש הרמב"ם שאביו מת לאחר יציאת פדחת, שלא חל כאן דין 'כיר'.

ואולם רש"י סובר שכשחסר ב'כיר', חסר בשם 'לידה' לענין בכור-לנחלה, הלכך כל שלא יצאה אלא פדחת בלבד אין כאן 'לידה' לענין נחלה ולכן הבא אחריו נוטל פי שנים. [ויש לעיין לפי סברה זו, מה יהא הדין כשיצאה פדחתו דרך רחם והשאר דרך דופן, שאפשר שאינו בכור לנחלה, כי שם 'לידה' לא חל אלא ביציאת דופן] (עפ"י 'חדושי הגר"ח על הש"ס).

[שמעתי להקשות, לריש לקיש שיצא פדחתו הוי כלידה חוץ מלענין נחלה, מדוע לא שנה תנא דמתניתין מי שיצא פדחתו בכור לכהן ולא לנחלה. וכן יש לשאול כשיצא רובו ולא ראשו, לדעת האומרים שלענין נחלה אינו בכור שהרי אין כאן הכרה (מהריט"א, וזה דלא כהש"ש ז, טו), ולכאורה הוא בכור לכהן (וע' אבנ"ז יו"ד שצב, ד שצג, ה). וצ"ל תנא ושייר].

'גירת שיצאה פדחת ולדה בהיותה נכרית ואחר כך נתגיירה – אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה ואינה מביאה קרבן לידה'. קשה כיצד אתה מוצא גירות באותו מצב, והלא הפדחת המונחת בבית הרחם חוצצת בטבילה?

יש שהביאו מכאן ראייה לדברי הרמ"ע מפאנו, שההלכה האומרת שבית הסתרים צריך להיות ראוי לביאת מים (קדושין כה), הלכה זו אמורה דוקא במקום שדרכו להתגלות, אבל במקום שאין דרכו לבוא מים לשם – אין צריך ראוי לביאת מים. ויש מתרצים באופן אחר (ע' בשו"ת הרי בשמים קכו; שו"ת דובב מישרים ח"א עא).

ובפשוטו י"ל שמדובר שלאחר שהוציא פדחתו הכניסו ואז טבלה (הרי"ד ויזר שליט"א).

דף מז

'כיר לחוד והכרת פנים לחוד'. יש להבין החילוק; אם הכרת פדחת נחשבת הכרה מדוע אין מעידים ללא פרצוף פנים, ואם אינה הכרה ברורה, הלא אין כאן 'כיר' ונראה שסתם הכרה אינה אלא בפרצוף ככתוב הכרת פניהם, אבל פעמים ניתן להכיר בטביעות עין בפדחת לבדה. והמקשה סבר ש'כיר' שאמרה תורה בסתם הכרה מדבר, וכמו בעדות אשה שצריך הכרת פנים, ומתריך: 'כיר לחודיה... – מכך שאין כתוב 'כיר פנים' גילה הכתוב שאין צורך בסתם הכרה אלא כל אפשרות של הכרה מועילה. ולפי זה יש לשמוע שאם מעיד עד שמכיר את המת בבירור בטביעות עין של הפדחת לבדה – מועילה עדותו, כי הרי יתכן להכיר בפדחת. וזהו דין מחודש שלא מצאנוהו בפוסקים [ואין מסתבר לחלק בין תינוק בלידתו, שניתן להכירו בפדחתו, ובין אדם מבוגר (כפי שניתן ללמוד מלשון הגאון בעל תוי"ט, בשו"ת גאוני בתראי י), שא"כ עיקר החילוק חסר בגמרא] (עפ"י שב שמעתתא ז, טז).

יתכן שלרבי יוחנן אכן מדאורייתא די בהכרת פדחת אלא שחכמים תקנו בעדות אשה להצריך לעולם הכרת פנים. וכן דעת כמה אחרונים להלכה (ע' אוצר הפוסקים ח"ה קפד, ד). אם כי פשט הגמרא מורה שלפי האב"ע"א הוא דין תורה ולא משום חומר עדות אשה.